

מאוצרות הפרשה

ולבן וחצרת ודי זהב (א, א)

רש"י מפרש, שכל המקומות הללו המוזכרים בפסוק, הם רמז ששם הכעיסו את הקב"ה.

"די זהב" הוא אחרון החטאים המוזכרים. ועל איזה חטא מדובר כאן? מפרש רש"י: "הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם". יש לתמוה על כך – מדוע הוזכר חטא העגל רק לאחר "חצרות" דהיינו מחלוקת קרה, הלא הוא היה קודם, שכן היה חטאם הראשון במדבר? אומר על כך רבי העשיל בספרו "חנוכת התורה", שהנה מצינו במדרש שלאחר חטא העגל, כאשר עמד משה רבנו להגן על עם ישראל, אמר לפני הקב"ה: מפני מה אתה רוצה להענישם על חטא העגל, הלא אמרת 'אנכי ולא יהיה לך בלשון יחיד, ולי צוית ולא להם. ובזה היה מלמד עליהם זכות. במחלוקתו של קרח אמרו: כולנו שמענו מפי הקב"ה אנכי ולא יהיה לך, וכונתם היתה, שמאחר ששמעו "אנכי ה'" בלשון יחיד, אם כן כל אחד ואחד מאתנו חשוב בעיני הקב"ה כמושה. ומאותו זמן פסקה הסנגוריה של משה רבנו, שטען שרק הוא נצטווה ב"אנכי ה'".

לפי זה מובן היטב הענין ש"חצרות" הוקדם ל"די זהב", כי מכח החטא של קרח ועדתו שהיה בחצרות, התעורר הקטרוג על עוון די זהב, דהיינו חטא העגל, כי רק לאחר שאמרו קרח ועדתו כי כולם נצטוו ב"אנכי ה'" איבדו בני ישראל את הזכות שלימד עליהם משה רבנו, ונמצא שרק על ידי עוון "חצרות" בא עון "די זהב", ולפיכך נכתב "די זהב" בסוף.

ודי זהב (שם)

פרש רש"י: "הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב הזהב שהיה להם". מדבריו נראה, שהיה לישראל זהב מיותר, וזהו "די זהב" – היה להם די זהב והותר, עד שהוצרכו לומר "די", מספיק זהב, לא צריך יותר. ומשלא אמרו כך – סופם שהגיעו לחטא העגל. לכאורה הדברים מתמיהים, כלום ראייתם פעם בן אדם שיאמר "די" לזהב? אדרבה, כולם רוצים עוד ועוד ועוד! מי הוא זה שאומר "די" לזהב? אלא מה תאמרו, שמאחר שכבר היה להם לישראל, המון זהב, ציפו מהם שיאמרו "די", "אל תביאו לי עוד". – והלא זה ממש הפך טבעו של האדם, שהרי מי שיש לו מיליון אחד רוצה שנים, ואם יש לו כבר שנים הוא רוצה עוד שנים (קהלת רבה א"ג) ואין אדם מת וחצי תאותו בידו (שם). מהי, אפוא, כונת רש"י באמרו: "בשביל רב הזהב שהיה להם"? רבי אלחנן וסרמן זצ"ל אמר על כך ווארט נפלא: מה גורם לאדם שאינו שבע לעולם? מקורה של התאוה לעוד ועוד, היא מהוהמה שבאה לעולם מהנחש (שבת קמז). ואמנם כשעם ישראל עמד לפני הר סיני פסקה זהומתם, אך בחטא העגל שבו ונודחמו. אולם קודם חטא העגל ולאחר מתן תורה, כשפסקה זהומתם, אמרו ישראל: "די זהב", נפשם הטהורה לא נזקקה ליותר, ולכן אמרו "די", ועל כך הטענה כלפי עם ישראל – לו הייתם נשאים בדרגתכם, אלולא פסקה זהומתכם – הייתם אומרים "די" לזהב, ולא הייתם נכשלים בחטא העגל.

תאות הממון מורידה את האדם לדרגות נמוכות ביותר. בואו תשמעו, א אינטרסאנטע ואך שאמר לי רבי ישעיה קניבסקי שליט"א, בנו של מרן שר התורה רבי חיים זצ"ל, וכך אמר: שאלתי את אבא, מסופר בגמרא

(ב"ב ק"י). על איש ששמו יהונתן, מבני בניו של גרשם בן משה רבנו, שהיה כומר לעבודה זרה. שאלוהו: הלא נכד של משה רבנו אתה, היתכן שתשמש ככומר לעבודה זרה?! אמר להם יהונתן: "כך מקובלנו מבית אבי אבא [היינו ממושה רבנו], לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות", והיות ואני זקוק לפרנסה, השכרתי את עצמי לעבודה זרה. הגמרא שם מבארת שהיתה לו ליהונתן טעות, שמושה רבנו לא התכוון, חלילה, לעבודה זרה כפשוטה – שיעבוד אלילים, אלא לעבודה שהיא זרה לו, שאינה תואמת את מעמדו ואת כבודו, כלומר, עדיף לאדם לעבוד בעבודה שאינה מכבדת אותו, ובלבד שלא יצטרך לבריות, כמבואר שם בגמרא. מסופר שם בגמרא: "כיון שראה דוד [המלך] שממון חביב עליו ביותר, מינהו על האוצרות". אמנם לאחר מכן שב יהונתן אל ה' בכל לבו. שאלתי את אבא – סיפר רבי ישעיה שליט"א – מהיכן ידע דוד המלך שהממון חביב עליו ביותר? הלא מסופר שיהונתן לא רצה להזדקק לבריות, ולכן נשכר לעבודה זרה, והיכן רואים בסיפור זה שהממון חביב עליו ביותר? השיב לי אבא: אם לא שהיה הממון חביב עליו ביותר, לא היתה לו טעות כל כך נוראה בדברים שאמר משה רבנו. אם לא שהיה הממון חביב עליו ביותר, הוא היה מבין שכונת משה רבנו לעבודה שהיא זרה לו, ולא לעבודה זרה כפשוטה, געלט [כסף] – זה מה שבלבל אותו. כך תרץ רבי חיים זצ"ל.

התאוה לכסף מאד מאד מצויה בינינו. צאו וראו כמה צריך להזהר הימנה. (רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל, חי ראובן)

אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי רק אעברה ברגלי (ב, כח)

לשם מה נצרך משה לומר שאת האוכל יאכלו ואת המים ישתו, וכי ישנה אפשרות לשתות את האוכל ולאכול את המים?!

אלא שבני האמורי חששו שמא ירוקנו ישראל את השוק של העיר חשבון מכל מאכל ומשקה, ולכן הודיעו ישראל: נקנה אכל ושתייה רק בשעור ובמידה שאנו אוכלים ושותים, לא מעבר לכך. (ומתוק האור)

צידנם יקראו לחרמון שרין והאמרי יקרא לו שניר (ג, ט)

ובמקום אחר הוא אומר עד הר שיאון הוא חרמון, הרי לו ארבעה שמות. למה הוצרכו לכתב? להגיד שבח ארץ ישראל... (רש"י)

מקשה רבי חיים קניבסקי זצ"ל בספרו "טעמא דקרא", אם שבחה של ארץ ישראל הוא רבוי השמות, מדוע לא הוזכר בפסוק זה גם השם "שיאון"? ותרץ על פי דברי המדרש (דבר"ר ואתחנן): "כשאמר הקב"ה למשה, כי לא תעבור את הירדן, אמר משה, אם כן אעלה דרך הר חרמון, והיה עולה וההר עולה עמו, והגביה ההר וכו', ולכך קוראים אותו שיאון, שהיה תולה עצמו ועולה".

ועל פי זה מובן, מדוע בפסוק שבפרשת דברים התורה אינה מונה את השם שיאון, מפני שכאן מסופר על כבוש ארץ סיחון ועוג, והימים היו עוד בטרם עלה משה להר חרמון, ועדין לא נקרא שמו שיאון. אבל בפרשת ואתחנן, כשמושה רבנו חוזר ושונה לבני ישראל את התורה, זה היה כבר לאחר שעלה להר חרמון, ונקרא שמו שיאון, ולכן שם כתיב "עד הר שיאון". (ומתוק האור)

